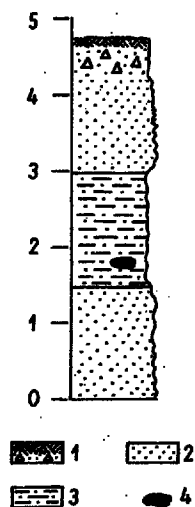

O WYSTĘPOWANIU OZOKERYTU W GWOŹDZCU KOŁO MELSZTYNA

UKD 549.882:552.578.6:552.521:551.763.33/781.33(438.312 Gwozdziec k. Melsztyna)

W czasie prowadzenia badań geologicznych na obszarze Karpat wielokrotnie zwracano uwagę na wykształcenie strefy wietrzenia szeregu skał fliszu karpackiego, w których stwierdzono takie minerały, jak: jarosyt, dykit i inne, opisane w szeregu publikacjach (1—6). Autorka wielokrotnie rejestrowała występowanie wyżej wymienionych minerałów a wraz z nimi z rzadką występującą substancją tłustą w dotyku, zaliczaną w pracach polowych do alfanów. Ze względu na małe ilości znajdowanej substancji i drugorzędne jej znaczenie w stosunku do rozwiązywanego zagadnienia nie poświęcono jej większej uwagi. W ostatnim sezonie znaleziono większy okruch tej substancji w postaci kremowo-białego porowatego skupienia, chłonej wodę przy dłuższym pobycie na powietrzu, a po wyschnięciu ujawniającej zapach węglowodorów. Odkryto ją w okolicy Gwoźdźca koło Melsztyna (pow. brzeski, woj. krakowskie), w czarnych zapiaszczonych łupkach z detrytusem roślinnym. Wkładka tego łupku o miąższości około 1,5 m występuje wśród słabo zwięzłych gruboławicowych piaskowców istebniańskich o zróżnicowanej wielkości dobrze obtoczonych ziarn (ryc.). W tej samej pozycji stratygraficznej i analogicznych warunkach litologicznych podobną substancję znaleziono w 1965 r. w starym kamieniołomie w Królówce koło Bochni. Występujący tam przerost łupków charakteryzował się nieco wyższą radioaktywnością.

Fragment profilu utworów kamieniołomu w Gwoźdźcu.

1 — gleba i rumosz skalny,
2 — piaskowiec drobnoziarnisty słabo scementowany,
3 — łupki czarne piaszczyste z detrytusem roślinnym, 4 — miejsce występowania skupienia ozokerytu.

Dzięki uprzejmości prof. T. Wiesera substancję z Gwoźdźca zbadano w Pracowni Geochemicznej Oddziału Karpackiego Instytutu Geologicznego w Krakowie. W celu dokładniejszego jej zidentyfikowania została ona poddana badaniom rentgenowskim. Ze względu na zewnętrzne własności fizyczne substancji oraz duże jej podobieństwo do wosków ziemnych postanowiono w celach porównawczych wykonać te same badania dla ozokerytu z Borysławia. Wyniki badań przedstawiono w tabeli.

Przeprowadzono również oznaczenia temperatur topnienia omawianych ozokerytów. Temperatura topnienia ozokerytu z Gwoźdźca mieści się w granicach 65—91°C, gdy dla ozokerytu z Borysławia w granicach 50—55°C. Ponadto wykonano badania luminescencyjne w świetle

WYNIKI BADAŃ RENTGENOWSKICH SUBSTANCJI Z GWOŹDZCA ORAZ OZOKERYTU Z BORYSŁAWIA

Antykatoda CuK _{α1}	Filtr nikłowy	46 kV 26 m	A 2,5/h
ozokeryt z Gwoźdźca		ozokeryt z Borysławia	
dÅ	I	dÅ	I
4,58	1	4,58	1
3,95	10	3,95	10
3,74	7	3,74	7
2,985	2	2,98	2
2,492	4	2,493	4
2,223	3,5	2,223	3
2,070	2	2,068	2
3,343 kwarc			

lampy kwarcowej z filtrem fioletowym. Barwa ozokerytu z Gwoźdźca jest szaromleczna a borysławskiego szarozłota.

Z powyższych badań wynika, że substancja z Gwoźdźca jest ozokerytem i niewiele różni się od ozokerytu borysławskiego. Wyższa temperatura topnienia oraz większe odległości „d” pozwalają przypuszczać, że ozokeryt z Gwoźdźca zawiera więcej węglowodorów o wyższej zawartości węgla w drobinie w porównaniu z ozokerytem borysławskim, co potwierdza jego barwa w świetle lampy kwarcowej. Obecność kwarcu w próbce z Gwoźdźca należy uważać za zanieczyszczenie. Stwierdzenie obecności rezydów po ropach w utworach powierzchniowych i ich parafinowy charakter może rzucić światło dla ukierunkowania dalszych badań poszukiwawczych rop parafinowych w utworach fliszu karpackiego.

LITERATURA

1. Badak J. — Łupki bitumiczne w utworach serii menilitowej w Karpatach środkowych. Biul. Inst. Geol. 1966, nr 199.
2. Badak J., Kubisz J., Michałek Z. — Minerale wtórne strefy wietrzenia serii menilitowej w Karpatach. Spraw. PAN Oddział Kraków. 1959, z. 2.
3. Badak J., Kubisz J., Michałek Z. — O minerałach wtórnych strefy wietrzenia serii menilitowej w Karpatach środkowych. Roczn. Pol. Tow. Geol. 1962, z. 1.
4. Gaweł A. — Charakterystyka dwóch asfaltów przy pomocy analizy termicznej różnicowej. Ibidem, 1952, z. 3.
5. Gruszczyk H., Kubisz J. — O nowych występowaniach dyckitu w Polsce. Kwart. geol. 1960, nr 1.
6. Kubisz J., Michałek Z. — Minerals of the oxidized zone of the menilite beds in the Carpathians. Bull. Acad. Pol. Sci. Sér. Sc. chem. ... 1959, nr 10.